రాణీ సాహెబా రంగయ్యమ్మారావు

మధురాంతకం రాజారాం

ప్రొద్దు పడమటికి వ్రాలినవేళ ఎండను జల్లెడలో పట్టి జల్లించినట్టున్న వేపచెట్టు నీడ చేతికి దొరికిన గడ్డిపోసను నములుకుంటూ ఆ నీడలో చెట్టు మొదలు కానుకుని పడుకున్నాడు వెంకటేసు. అతడి పాలిటి కది నమలడానికి గడ్డిపరకలు తప్పితే మరేమీ దొరకని దుర్దినమై పోయింది మరి!

ఇప్పుడైతే యిలా గడ్డిపోసలు చప్పరించే దౌర్భాగ్యం పట్టింది గాని యిటీవలి వరకూ, అంటే మొన్నటి సాయంకాలం దాకా రకరకాల పిండివంటలతో నాలుకకు పదను పెట్టుకున్నవాడే వెంకటేసు. గారెలూ, బూరెలూ నమిలినవాడే సుగీలు స్వాహా చేసినవాడే పోళీలు ఉంగలుగా చుట్టి మెసవినవాడే, కమ్మని కజ్జాలు దిగ మ్రింగినవాడే కరకరలాడే మురుకుల రుచి అతడు బాగా ఎరుగును. కానీ ఆ గత వైభవాలను తలచుకుంటే యిప్పుడేమి ఒరుగును?

ఐనా ఎంతటి దిక్కుమాలిన కక్కుర్తి యంత్రమయ్యా ఈ మానవశరీరం! మూడు వెలల పొడుగునా దీనికి రాజనాలే వండించి పెట్టు కడుపునిండుకుండా [illegible] పోయించు. [illegible] ముప్పై రెండు [illegible] ఈ మృష్టాన్న [illegible] నిగనిగలాడిపోయిన తర్వాత. [illegible] మాసాల చివర [illegible] రెండంటే [illegible] లేకుండా. [illegible] యంత్రం హాయిగా వుండిపోవద్దు [illegible] ఉండదా? [illegible] పట్టు పట్టిమన్నట్టు ఒకపూట కిక్కురు మనకుండా [illegible] బ్రహ్మాండం! రెండో పూట మొదలయ్యే సరికి కడుపులో కాకిగోల. ఆ రోజు రాత్రి నిద్ర పట్టడం గూడా అనుమానమే! చప్పిళ్ళు పోయకపోతే వేడెక్కిపోయే [illegible] యార్జునులా మరునాటి వుదయం కడుపులో మంత్రాలు చదువలేకపోతే ఒట్టు! అప్పుడిక [illegible] గూడా నిప్పులో [illegible] [illegible]

పీళ్ళు ఆ తపనగూడా యిలా ఎంతో సేపు కొనసాగదు. అవయవాలతో బాటుగా బుద్ధిగూడా మొద్దుబారిపోతుంది పెళ్లికి పారవేసిన తోటకూర కాడలా శరీరం నేల కంటుకపోతుంది ఒకరు చెబితే అర్థమయ్యేదిగాదు ఆ పరిస్థితి అనుభవైకవేద్యం. అలాంటివాళ్ళని చూచి నప్పుడే మనం "అయ్యోపాపం! ఆకలి దెబ్బకు శోషిల్లిపోయినట్టున్నాడు" అనుకుంటాము

ఆకాడికి వెంకటేసు ఎంతో నయం! తిండికి తనకూ వియోగం ప్రాప్తించి రెండురోజులు కావస్తున్నా అతడింకా సొమ్మసిల్లిపోలేదు చేయిసాచి దగ్గర్లో వున్న గడ్డిపరకలు పెరుక్కునేపాటి చైతన్యం అతడిలో యింకా మిగిలేవుంది

కానీ అతడి పేగులు నకనకలాడి పోతున్నాయి నాలుక పిడచగట్టుక పోతోంది కళ్ళు లోతుకుపోయి కొడి గట్టిన దీపాల్లా గుడ్డిగా జోగుతున్నాయి

వెంకటేసు పడుకున్న చోటికి ఒకమైలు దూరం పరిధిలో అయిదారు పల్లెటూళ్ళున్నాయి. కచ్చితంగా ఆరు పల్లెలని లెక్కచెప్పకుండా అయిదారనడంలో ఒక అంతర్యముంది ఆరోపల్లె వుంది చూచారూ, దానికి పేరులేదు గూడెం అంటారు ముక్తసరిగా. పేరేగాదు, గూడెంలో వీధులుగూడా లేవు చుట్టూరా పంటపొలా లుండడంవల్ల ఆ వూరి వైశాల్యం విస్తరించే అవకాశం లేదు. జనాభా సంగతి అలాకాదుగా! అందువల్ల కుండలో నారుపోసినట్టుగా ఆ వూరు వూరంతా గుడిసెలమయం పొదుపును గురించి ప్రత్యేకంగా అక్కడెవరూ పాఠాలు చెప్పవుండరు గూడెంలోని జనం ఇతరులు చెప్పకపోయినా ఉత్తమ జీవిత విధానాలను అమల్లోపెట్టే బుద్ధిమంతులు మట్టితోనే గోడలు, తాటాకులతో పైకప్పు వెదురు తడికలతో తలుపులు గోడలకు సున్నం వుండదు. బయటినేలకు, గుడిసెలోపలి నేలకు తేడా వుండదు గూడెంలో అడుగు పెట్టగానే ముకుపుటాలకు యింపితంగాని చెమ్మ వాసన. కోళ్ళు, కుక్కలు, వంటకట్టెలు, మట్టికుండలు, గోనెసంచుల్లా మాసిపోయినగుడ్డలు, చింపిరితలలు, ఈ హంగులన్నీ పచిపేలా యే ద్ధ మానవ నాగరికత తీవ్రమైన సవాలుకు గురిగావడం ఆ పల్లెలో చూడవచ్చు శిలాయుగం నాటి మానవ జీవనాన్ని గురించి సినిమా తీయ దలచుకున్న వాళ్ళు చక్కా తమ అవుట్ డోర్ షూటింగును గూడెంలో పెట్టుకో వచ్చు. ప్రత్యేకించి సెటింగు వేయనక్కర లేదు.

వేపచెట్టు నీడక్రింద పడుకున్న వెంకటేసుడు ఎండిపోయిన పెదవులను నాలుకతో తడిచేసుకున్నాడు. ఆహారం దొరికిన సంబరమేమో, చెట్టు కొమ్మల్లో ఉడతలు రెండు కిచకిచమంటున్నాయి. ఎక్కడో ఆకాశంలో తెల్లటి చక్కలా ఎగురుతున్న

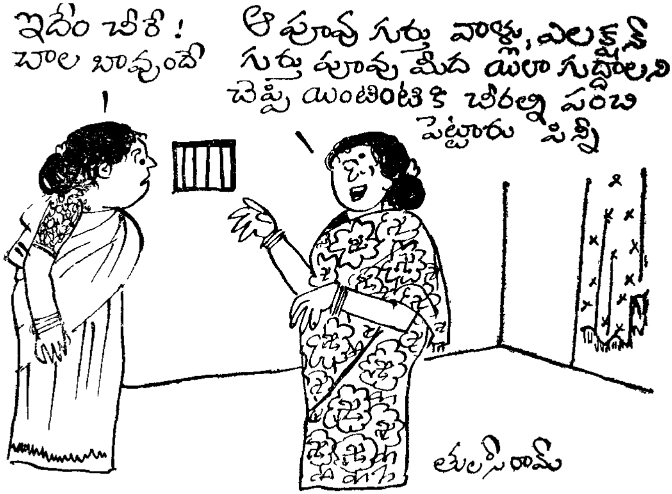

గ్రద్ద ఒకటి ఒక్క పెట్టున క్రిందికి దిగి వచ్చి కాలివ్రేళ్ళతో ఎరను లంకించుకుని రివ్వున పైకెగిరిపోయింది దూరంగా మల్లేశ్వరుడి గుట్టపైన కడుపునిండుకూ పచ్చిక మేసిన ఆవులు మెల్లి మెల్లిగా క్రిందికి దిగివస్తున్నాయి. 'అడవిపక్షుల కెవ్వడాహారమిచ్చెను, మృగజాతికెవ్వడు మేతబెట్టె' అంటూ చిన్నప్పుడు చదువుకున్నవాడు వెంకటేసు ఇన్ని ప్రాణుల కిన్నివిధాలుగా ఆహారం సప్లయిచేస్తున్న భగవంతుడు రెండు రోజులుగా తనను మాత్రం లిస్టులోనుంచి తొలగించాడు! భగవంతుడిదాకా ఎందుకు? వెంకటేసుకు గూడెంలో ఒక గుడిసెవుంది రంగిరంగి అంటూ ఒక పెళ్ళాం వుంది. రోజుల తరబడి తా నింటిముఖం చూడకపోయినా "నాన్నా, నాన్నా" అంటూ తనవెంటబడి తిరిగే ఎనిమిదేళ్ళ కుర్రకుంక ఒకడున్నాడు రంగి తప్పకుండా మధ్యాహ్నం అన్నం వండేవుంటుంది రెండుపూటలకు ఒక్కసారే చేసుకోడం గనుక తినింది పోగా కుండలో కొంత అన్నం యింకా మిగిలేవుంటుంది అన్నం గాకపోతే సంగటి. అదీగాకపోతే అంబలి ప్రాణం నిలుపుకోడానికే గదండీ తిండి! మొన్నటి వరకూ రాజభోజనం దొరికింది వెంకటేసేం వద్దన్నాడా? నిన్నటి నించీ నిప్పచ్చరంగా వుంది అలాగని యిప్పుడు గూడా అలాంటి రాజభోజనమే కావాలని వెంకటేసుకేమైనా పట్టింపుగా వుందా? లేదు ఆకలిగా వున్నప్పుడు తనకు రంగి చేతివంట కూడా అమృతంలా ఉంటుంది. కానీ ఏ ముఖంపెట్టుకుని తనీ రోజున గూడెంవైపు వెళ్ళగలడు? గూడెంలో

అడుగు పెట్టడమంటే తనకప్పుడు తలకొట్టి మొలకేసినట్టే వుండదూ?

ఉంటుంది. అంతకంటే అవమానంగా కూడా వుంటుంది. ఎందుకుండదు? వెంక టేసు గూడెంవైపు తిరిగిచూచి మూడు నెలలైంది. ఈ మూడు మాసాలకాలంలో అతడికి గూడెం వల్లకాటి డిబ్బకు మల్లే పోరానిచోటుగా పరిణమించింది అక్కడి మనుషులు సజీవులైన నడపీనుగుల్లా కాన వచ్చారు అది పెళ్లాంగాదు. తనకు చుట్టు కున్న పీడ వాడు కొడుకు కాదు. వదల కుండా తనకు తగులుకున్న జంజాటం!

మరైతే ఈ మూడు మాసాల సంధి కాలంలో ఒక మానవుడి బుద్ధి యిలా ఎందుకు మారింది?

కారణం లేకపోలేదు.

పండగ అనవచ్చు దాన్ని! "ఓట్ల పండగ'' అనడం మరీ బాగుంటుంది అది పీర్ల పండగలా వచ్చింది. పోలేరమ్మ జాతరలా వచ్చింది "కాశీపట్నం చూడర బాబూ, గంగాఘట్టం చూడరబాబూ'' అన్నట్టుగా చిన్న ఓటులోనుంచీ గంపెడు ఆశలు చూపెడుతూ వచ్చింది ''భామనే, ఒయ్యారి సత్యభామనే'' అంటూ బయల్దేరి దుమ్మెగిరేటట్టుగా రంగస్థలంలో చిందులు [illegible] అర్ధవేషంలా దేశమంతా గగ్గో లయిపోయేటట్టుగా వచ్చిందిది. తినబోతే దొరకనిది తియ్యటి మామిడి పండులా [illegible] [illegible] కొరికితే [illegible] తింటుంటే ఎవరైనా [illegible] ఒకర్లు [illegible]

కూచ[illegible]వాల ఇందుకు కావలసింది ఓటర్ల బలమే! అదెలా లభ్యమౌతుంది? యోగ్యతనుబట్టి లభ్యంగావడం న్యాయం. కానీ యోగ్యత నంతగా పట్టించుకొనేవాళ్ళే లేకపోయారు ఇంతకంటే గత్యంతరం లేదని నచ్చజెపుతూ సామం బయల్దేరింది "మీవి ఓట్లు నావి నోట్లు అవసరాన్ని బట్టి వేలంపాటను పెంచేదేగానీ దించేది లేదంటూ రవితేజంతో దాన[illegible] ముందుకు నడిచింది కలంపేరు, మతంపేరు చెప్పు కుంటూ భేదం విజృంభించింది. ఈ మూడు పద్ధతులూ వమ్మయిపోతే చివరకు నేనున్నాను లెమ్మని దండోపాయం హెచ్చరిక చేసింది

సింగవరంలో ఎలా వుంది బాబూ? మంగిపాడులో ఏమైంది? నూకవరం సంగతి ఏమైనా తెలిసిందా?—ఓ యాభై యేళ్ళ క్రితం గనుక యిలాంటి ప్రశ్నలు పొడసూపివుంటే ఆయావూళ్లల్లో అప్పుడు మశూచిలాంటి తీవ్రమైన జబ్బు ఏదో విశృంఖల విహారం చేస్తుందే దన్న మాట! ఇప్పుడిలాంటి ప్రశ్నలన్నీ ఆయా వూళ్ళల్లో ఓట్లజాతర తాలూకు సంరంభం ఎలావుందన్న కుతూహలానికి మారు వేషాలుగా పరిణమించాయి

ఓట్ల తిరణాల ఒక విధంగా వీధి నాటకం లాంటిది కూడా! నటీనటుల [illegible] కొద్దిపాటిదైనప్పటికీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

రంగు పూసుకునేవాళ్ళు కొందరైతే, పరిస్థితుల ప్రోద్బలంవల్ల రంగు పూయించుకొనేవాళ్ళు కొందరు. ఈ వర్గీకరణలో రెండోరకం క్రిందికే వస్తాడు వెంకటేసు.

చిలక సముద్రం చిన్న పంచాయతీ గ్రామం ఆ పేరు గలిగిన ఊరుగాకుండా గ్రామంలో వున్న పల్లెలు అయిదే. ఒకటి గుండ్లూరు అది చిలక సముద్రానికి కూత వేటు దూరంలో వున్న పల్లె పేరుకు వేరే వూరయినా అది చిలక సముద్రంలో కలిపివున్నట్టే లెక్క మిగిలిన నాలుగింటిలోనూ మూడూళ్లు దూరంగా విసిరివేయబడ్డట్టుగా ముఖ్య గ్రామాని కొకటి రెండు మైళ్ళ దూరంలో ఉన్నాయి ఈ మూడింటిలో నాయకస్థానం బూరగపాడుది. గ్రామం ఒక త్రాసయితే దానికొకవైపున చిలకసముద్రమున్నూ మరొక వైపున బూరగపాడున్నూ! కారణం దొరకడమే ఆలస్యం, ఉభయపక్షాలు దొమ్మికి సిద్ధం, ఆ కారణం ఎంత చిన్నదైనా పరవాలేదు కోడిపుంజుల జగడాలను రాజ్యాల మధ్య యుద్ధాల స్థాయికి డెవలప్ చేసిన శౌర్యాభిలిప్స జాతిలో యింకా చవిపోలేదు! ఇందుకు చిలకసముద్రం, బూరగపాడు రగడలే ప్రత్యక్ష తార్కాణం!

ఎన్నికల సందర్భంలో చిలక సముద్రం చెంచునారాయణప్పకు ప్రాణగొడ్డం లాంటి విషమసమస్య ఒకటి వచ్చిపడింది నిస్సందేహంగా మూడు వార్డులు తనవి. కానీ ప్రత్యర్థి బూరగపాడు హనుమంతప్ప గూడా యింతే బలాన్ని చేజిక్కించుకుని రంగంలో మోహరించివున్నాడు. ఇప్పుడు జయాపజయాలు రెండూ ఒక ఏదోవార్డు పైన్నే ఆధారపడి వున్నాయి. ఆ ఏదో వార్డే గూడెం!

ఒకనాటి సాయంకాలం పొందికగా తలగుడ్డ చుట్టి, మెత్తటి చెడావులు తొడిగి, విలాసంగా చేతికర్ర వూపుకుంటూ చెంచు నారాయణప్ప గూడెంలో ప్రవేశించి వేపచెట్టు క్రింద రచ్చపైన కూచున్నాడు

ఏలినవాడే పాలితులదగ్గరికి నడచి రావడమన్నది భారతీయులకింకా క్రొత్తగానే వుంది. పుట్టి భూమిపైన పడింది మొదలు గూడెంలోని జనం యిలాంటి వింతను చూచి ఎరుగరు.

చెంచు నారాయణప్పగారి హితోపదేశం నల్లేరుపైన బండిలా సాగిపోయింది.

"అబ్బాయిలూ! జాగరత్తగా యినండి! ఒరే కోటిగా! నారిగా! గురులింగం! అందరూ యినండి ఈరో జెన్నికలొచ్చాయి రేపెల్లిపోతాయి ఎల్లకాలమూ వుండేది గ్రామం దాని బాగు మనసులో పెట్టుకుని తరవాత మనం మిగిలిన విషయాల్ని గురించి ఆలోచించాలి పెద్దలొక మాటన్నారు ఏమని? పోరు నష్టమనిన్నీ, పొందు లాభమనిన్నీ! ఎంత మంచి మాటన్నారో చూశావా గవరయ్యా! ఈ రోజు ఎలక్షను పేరుచెప్పి దేశం దేశమంతా గొంతుబంటిదాకా పోటీల వూబిలో

దిగడిపోయింది. పోతే పోయింది. మన వరకు మనం కలిసి కట్టుగా వుందామంటే ఆ బూరగపాడు అనుమంతప్పేమైనా నా మాట యిన్నాడా? నువు సెప్పడమేమిటి, నే వినడమేమిటి? ఈ గ్రామానికి నువ్వెంతో, నేనూ అంతేను! పో పొమ్మన్నాడు. ఇన్నావా శీతారాముడూ?"

"ఎంతమా టెంతమాట! తమరెక్కడ, ఆయనెక్కడ? తమరు దరమ రాజులు గదండీ...."

"అబ్బే, దరమరాజుని గాకపోవచ్చు. కానీ యమదరమరాజుని కాదు గదా! అదీ, ఆ విషయం మీరు గ్న్యాప్తిలో వుంచుకోవాల. అలాగని నేనేదో మీపైన జులుం చెలాయిస్తున్నా ననుకోవద్దు. మీ కందరికీ నేను తలా కొంచెం అప్పు పెట్టి వుండొచ్చు. వేమూ, మా పొలాలు లేకపోతే మీకు బ్రతుకు లేకపోవచ్చు. కానీ దీనికి దానికీ సంబందం లేదు చిల్కాసముద్రమూ, గూడెమూ ఓటికాలంనుంచీ ఒక తల్లిబిడ్డల్లాగా వున్నసంగతి ఈ పాయకట్టులో అందరికీ తెలుసు. నేను సెప్పేదేమిటంటే యికపైనగూడా అలాగే జరిగిపోవాల. మనందరం ఒక తాటిపైన నడవాల! ఒక మాటపైన వుండాల!...."

"ఎవురికోసం వుంటామండీ బాబుగోరూ! మీ సొత్తే తిని మీకే దురోహం సేత్తామా? సేత్తే కళ్ళుంటాయా? తమరు మమ్మల్ని కంటికి రెప్పగా చూచుకునే దిన్నీ. మేము మీరు గీసేగీటు దాటేదీనా? మా బొందిలో వూపిరుండగా అలా జరగదు! ఎటువంటి ప్రెమాణకం సేయమన్నా సరే, మీ మాట జవదాటేది లేదు...."

చెంచునారాయణప్పగారు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఆ రోజు రాత్రి గూడెంలోని పిన్నపెద్దలందరూ కలిసి మళ్ళీ ఒక సభ ఏర్పాటుచేశారు. అందులో వెంకటేసును తమ ఏకైక ప్రతినిధిగా ఎన్నుకున్నారు. మరేంలేదు వెంకటేసు చిన్నప్పుడు తన అమ్మమ్మగారింట్లో వుండి అయిదోతరగతి దాకా చదువుకున్నాడు కళ్ళు మూసుకుని సంతకం పెట్టేయగలడు. తోమిన దుస్తులు గనుక తొడుక్కుని, తల సుబ్బరంగా దువ్వుకుంటే మనిషి పంచాయితీ బోర్డు మెంబరనుకోడానికి తగినట్టుంటాడు.

నామినేషన్లదాకా అంతా సవ్యంగానే గడిచిపోయింది. తీరా ఆ మరునాడు తెల్లవారేసరికి వెంకటేసు గూడెంలో లేడు చిలకసముద్రంలో లేడు. గుండ్లూరులోనైనా కానరాలేదు. తోటలు, దొడ్లూ, పొలాలూ, ఎక్కడా కానరాలేదు!

ఇక్కడ చెంచునారాయణప్పగారిలా వెంకటేసుకోసం అన్వేషణ సాగిస్తున్న సమయానికి సరిగ్గా అక్కడ వెంకటేసును తన ఎదుట కూచోబెట్టుకుని బూరగపాడు హనుమంతప్ప కుత్రనీతి బోధిస్తున్నాడు.

"ఒరే ఎంకటేసూ! గూడెం గూడెం అంటావు. గూడెం తవ్వి నీ తలకెత్తిందేమిటో సెప్పరా? మీ ఖామందు, అదే

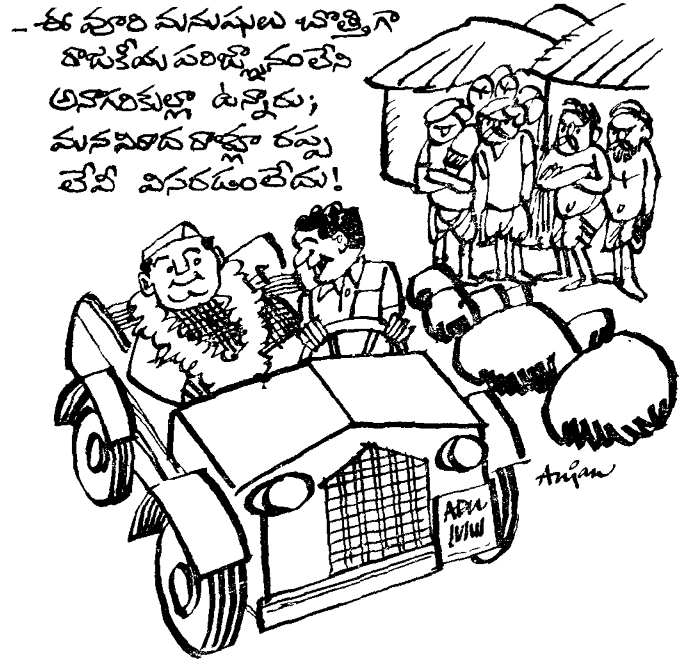

పిల్కాసముద్రం నారప్ప నీ తలపైన పెట్టిన కుచ్చులకుళ్ళా యెక్కడుందో సూపించరా। ఎందుకురా నీకీ లేనిపోని ఆశలు? మాకేమిట్రా నీ తలకాయ। మహామహావాళ్లు మాటకే నిలబడివున్నారా? ఎప్పుడైతే నువు నాచేతిలో పడ్డావో అప్పుడే నీ అదురుష్టం పండిందనుకో। అడ్డూ, ఆపూ లేకుండా నువ్విక్కడే వుండిపోరా ఎంకటేసూ। మస్తుగా తిను. మాయని బట్ట కట్టుకో. కంటినిండుకూ నిద్రపో. నువ్వు నాకు వేసేదల్లా ఒక ఓటు. అయిదేళ్ళపాటు విన్ను దొరబిడ్డలా సూచుకునే పూచీనాది. ఆ తరువాతి సంగతంటావా? అప్పటికే రాజు ఏ రాజ్యమేలతాడో ఎవరు చూచారు? ఎంతగా గూడెం వాళ్ళు తన సెప్పుసేతల్లో వుండే మటుకు వుత్తుత్తి మాటలతో ఓటు కొట్టేయాలని చూస్తాడా సెంచునారణప్ప। ఏం. మనిషి మనిషి ఓకీ పదిరూపాయల నోటు పారెయ్యగూడదూ? నేనైతే అదేపని చేసేవాణ్ని. ఏం జెయ్యమంటావు? వాళ్లు నా మాటలో లేరు. నువ్వుంటావని నాకు నమ్మకం వుంది. సూస్కో. నిన్నేం చేస్తానో....''

హనుమంతప్ప మాటలతో బాటుగా కొత్త దుస్తులు, కొత్తరకం భోజనం.

వరిక్రొత్తదైన పున్నన యివన్నీ వెంకటేసుమీద బాగా పనిచేశాయి కొత్తగా మద్యం రుచిచూచేవాడికి ఒక గ్రుక్క గ్రుక్కేసరికి బ్రహ్మానందం కలిపిస్తుంది. కానీ ఎంతగా అయో మయంలో వున్నప్పటికీ వెంకటేసు పూర్వాపరాలను గురించి ఆలోచించక పోలేదు చిలకసముద్రం చెంచునారాయణప్ప సంగతి తనకు బాగా తెలిసిందే। చచ్చి గీపెట్టినా ఆయన తనపైన పైసా ఖర్చు పెట్టడు. తానిలా హనుమంతప్పవైపు రావడంలో గూడెంవాళ్ల ప్రమేయమేమీ లేదు అందువల్ల చెంచు నారాయణప్పగూడెం వాళ్లపైన అక్కసు వెళ్లగ్రక్కవలసిన పనిలేదు ఐనా ఒక రోజు గూడెం పలక్కపోతే చిలకసముద్రంలో ఎక్కడి పనులక్కడే బందు. చెంచు నారాయణప్ప దొంగకు తేలుకుట్టినట్టుగా వూరుకోవలసిందే। ఆయనగారి కెలాగో కావాలి। మాదర్చేద్ దేవుడికి గుడదర్చేద్ పత్రి।

ఎన్నికలు ముగిశాయి

జానపద చిత్రంలో కథానాయకుణ్ని చేరోకవైపున నిలబడి వరించే నాయిక ధ్యాయంలో అదృష్టం ఒకటికి రెండు చేతులతో హనుమంతప్పను వరించింది. చిలకసముద్రం పంచాయితీబోర్డుకు ప్రెసిడెంటు కావడంతో బాటుగా ఆయన సమితికి ఉపాధ్యక్షుడుగా గూడా తయారై కూర్చున్నాడు.

చిలకసముద్రం చెంచు నారాయణప్పకు గడిచిన నెలరోజుల్లో ఎదురైన పరాభవం యింతలో మరిచిపోవడానికి వీలయ్యేది కాదు "కంటికి నిద్ర వచ్చునే. సుఖం బగునే " ఇత్యాది బాధలన్నీ ఆయన అనుభవించాడు కానీ విశేషమేమిటంటే ఈ అవమానం వల్ల ఆయన బుద్ధి మొద్దు బారిపోలేదు పైపెచ్చు అదింకా చురుగ్గానే పనిచేసింది ఇందుకు నిదర్శనం రెండు నెలల దీర్ఘాలోచన తర్వాత ఆయన తీసుకున్న నిర్ణయం.

ఆకులు. వక్కలు. పసుపుకొమ్ములు. కొబ్బరికాయలు మొదలైన మంగళద్రవ్యాలను తట్టల కమరించుకుని. నలుగురుసాటి బంధువులను వెంటబెట్టుకుని. పురోహితుడు ముందు నడవగా చెంచు నారాయణప్ప హఠాత్తుగా బూరగపాడులో ప్రత్యక్షమై సూటిగా హనుమంతప్పగారి లోగిట్లోకే విజయం చేసేశాడు

వాలుకుర్చీలో సుఖాసీనుడై. పొగ చుట్ట కాల్చుకుంటూ అక్కడి పెత్తందారును పిలిచి "ఒరే చెన్నకేశవులూ। వియ్యాల వాళ్లొచ్చారని మీ అయ్యగారితో చెప్పరా ' అన్నాడు

"కయ్యాలవాళ్లు వియ్యాల వాళ్లయిం దెప్పుడు?" అంటూ ముసిముసినవ్వులతో హాల్లోకి వచ్చాడు హనుమంతప్ప.

"అయ్యా. హనుమంతప్పా। కయ్యానికి మేము మీతో దీటుగాదని తేలిపోయింది. పోతే మిగిలిన విషయాల్లో

యు

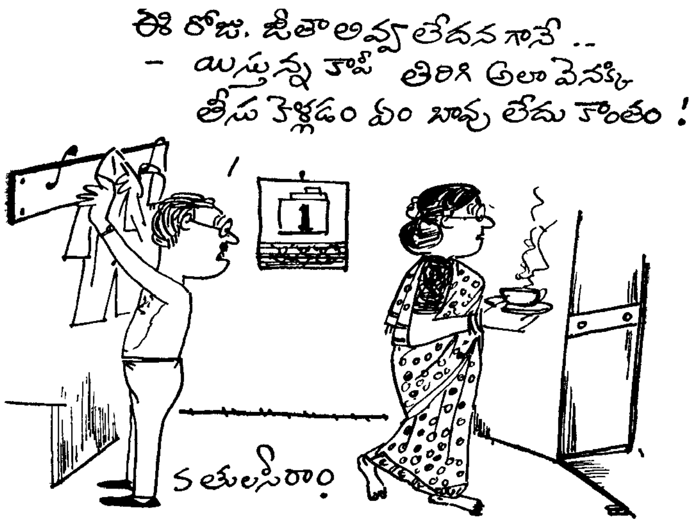

మనం మనం సరిసమానమేనని నేనను కుంటున్నాను పోట్లాడుకున్నన్ని దినాలు పోట్లాడుకున్నాము కోర్టుల చుట్టూ తిరిగాము దీనివల్ల మేలుపడిందేమీలేదు ఎందుకొచ్చిన బెడద? అందువల్ల నాకొక మంచిపని చేయాలన్న బుద్ధి షట్టింది నీ కూతుర్ని మా అబ్బాయికి అడగడానికొచ్చాను ఇష్టమైతే ఈ పళ్లాల్నితీయించి లోపల పెట్టించు ఇష్టంలేదు ఆ మాట తేల్చిచెప్పు ?

పది పదిహేను నిమిషాల వరకు హాల్లో స్తబ్దతే రాజ్యమేలింది

ఆలోగా లోపలికి వెళ్ళి జనానావారితో సంప్రదించి వచ్చిన హనుమంతప్ప "ఒరేయ్ చెన్నకేశవులూ! తట్టలు తీసుకెళ్ళి లోపలపెట్టించరా! అలాగే చుట్టాలకు కాఫీలు పట్టుకరారా" అన్నాడు.

పైపైకి ఈ పెళ్ళిసంబంధం ఒక సవ్యమైన పరిణామంగానే గోచరించింది కానీ యిందులో లోగుట్లు కొన్ని వున్నాయి. హనుమంతప్పగారి అమ్మాయికి కాస్త చెముడుంది కాస్త కూస్త ఏమిటి. బ్రహ్మాండమైన చెముడేనని కొందరంటారు ఆ పిల్లకింతకంటే భారీ సంబంధాలు రావడం కష్టం చెంచునారాయణప్ప ఉద్దేశం వేరు. ఆడవాళ్లు ఎంత తక్కువగా వినగలిగితే అంత మంచిదని ఆయన ఉద్దేశం. ఇందువల్ల తన కుమారుడికి తానెంతో భారం తగ్గించినవాడవుతాడు. కానీ అదేమంత ముఖ్యంగాదు ఈకాలమనేదుండే. యిది గూటం గొట్టుకుని యిక్కడే స్థిరంగా వుండిపోదు. గ్రువ

తిరిగిపోతుంది. వచ్చే ఎన్నికల్లో తాను అబ్బాయిని ఎన్నికల్లో నిలబెడతాడు. అప్పుడు హనుమంతప్ప తగుదునమ్మా అని అల్లుడితో ఎలా పోటీ చేస్తాడో, అదీ తన కళ్ళతో తానే చూస్తాడు.

ఆట కట్టయిపోయిన తరువాత చద రంగపు బలాన్నంతా ఒక కుప్పగాతోసి బుట్టలో పడవేశారు. ఆలా చేయడంలో వ్రేళ్లసందుల్లోనుంచీ నేలపైకి రాలిపోయిన ఒక బంటును గురించి ఎవరు పట్టించు కుంటారు?

ఆబంటే వెంకటేసు.

''ఇంక నీ జాగ్రత్తలో నువ్వుండ వచ్చురా వెంకటేసూ! నీ ఆకు బయట పడిపోయింది'' అని ఎవరో చెబితే, వాళ్ళు చెప్పేదేమిటో వెంకటేసు కర్థం కాలేదు.

పిలిచి పిలిచి భోజనం పెట్టే మర్యాద గూడా ఆనాటితో ఆఖరై పోయింది. విస్తరి చేతబట్టుకుని తనంతటానే వెళ్ళినా భోజనం పెట్టాలన్న ధ్యాస ఎవరిలోనూ కనిపించడం లేదు.

పూర్తిగా విడమరిచి చెబుతేగానీ అర్థం చేసుకోలేని మూర్ఖత్వానికి ఎవరో ఒకరు విరుగుడుమందు యివ్వవలసి వచ్చింది ఆ పనికి పూనుకున్న వ్యక్తి సక్కూ బాయమ్మ. ఆమె హనుమంతప్ప తల్లి.

''నీపనేదో నువ్వు చూచుకోగూడ దట్రా వెంకటేసూ! దంచినమ్మకు బొక్కిందే కూలీ అనుకోవాలి మరి పోనీలే, ఈపూట భోజనం చేసేవెళ్ళు ...''

తెరతీయగానే మూలవిరాట్టు కనిపించి నట్టుగా, సక్కూబాయమ్మ వీడ్కోలు మాటతో వెంకటేసుకు అప్పటి తనస్థితీ, గతీ బాగా అవగతమైపోయింది.

మరునాటి ఉదయం తెల్లవారక మునుపే వెంకటేసు బూరగపాడు వదిలి పెట్టేశాడు. ఊతకొమ్మ పోతేపోయింది. తనకిప్పుడు పట్టుగొమ్మమాత్రం ఎక్క డుంది? బూరగపాడుకు తనతో పని తీరి పోయింది. చిలకసముద్రానికి తనను నమలి మ్రింగేయాలన్నంత కోపంగా వుంది. స్వంతవూరికి తాను తీరనిద్రోహం చేశాడు. తనతో ముఖమిచ్చి మాట్లాడే వాళ్ళెవరున్నారు?

మనిషైన వాడికంటపడకుండా వుండ డంకోసం ఆ రోజంతా వెంకటేసు విశ్వ ప్రయత్నం చేశాడు. మామిడితోపుల్లోనూ, చిట్టడివిపొదల్లోనూ కాలక్షేపం చేశాడు, చీకటిపడిన తర్వాత నరసంచారంలేని ప్రదేశంలో వుండలేక చిలకసముద్రానికి దగ్గరగా వచ్చి గ్రామశక్తిదేవళం ఎదుట మండపంలో పడుకున్నాడు ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందో ఏమిటో? మళ్ళీ తెల్లవార బోతున్నదన్న భీకరసత్యం కొరడాతో కొట్టినట్టుగా నిద్రలేపింది. రైతులు పొలా లకు బయల్దేరకమునుపే తాను కనుమరుగై పోవాలి. కానీ నడిచే ఓపికను తన కాళ్ళ

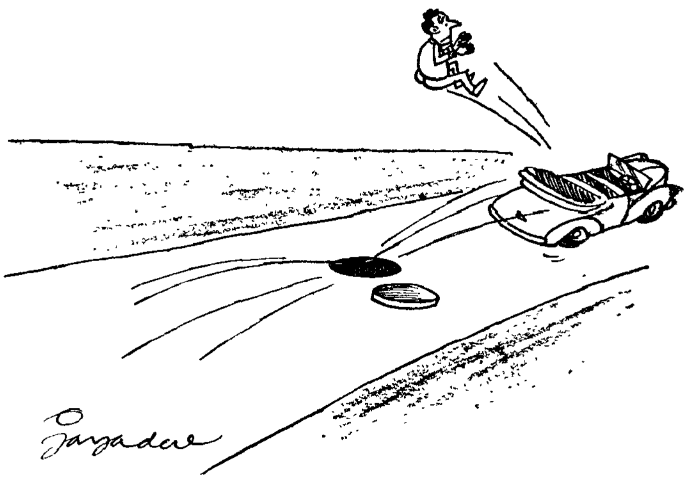

ప్పుడు కోల్పోయినట్టున్నాయి కాటమ రాజు గుట్టమొగదలలో వున్న వేపచెట్టు క్రిందికి రాగానే అవింకముందుకు సాగడానికి మొరాయించాయి. పై గుడ్డ విదిలించి నేలపైన వేసుకుని అక్కడే కూలబడి పోయాడు వెంకటేసు.

ఏడుగుర్రాల రథంలో మందేదేవర ఒక్క బిర్రున పైకి వచ్చేశాడు. మహానుభావుడు; తన దొరతనం క్రింద కంఠదఘ్నంగా తిన్నవాళ్ళెందరు, కడుపు మాడుతుండగా విలవిల లాడిపోతున్న వాళ్లెందరు అని లెక్కచూచుకోకుండా ముందుకు సాగిపోతున్నాడు పడమటి కొండమజిలీ యింకొక పది గడియల ప్రయాణంలో వుంది....

చల్లగా చెంపకేదో సోకినట్టయింది. కనురెప్పలపైనగూడా అలాంటిదే చల్లటి స్పర్శ. కళ్లుతెరిచాడు వెంకటేసు. బూసులు క్రమ్ముకపోయినట్టున్న కళ్ళకు మసకో మసకగా ఏదో ఆకారం గోచరించింది.

"నేనయ్యా దొర్సామివి! ఇదేంటయ్యా యీడ తొంగున్నావు? రాయ్యా. యింటికెళ్దాం గానీ...."

వెంకటేసు కళ్ళల్లో నీళ్ళు క్రమ్ముకున్నాయి. కుర్రవాడి భుజంపైన చేయి వేసి గాఢంగా గుండెలకు హత్తుకుంటూ "దొర్సామీ! నేనిక్కడున్నానని నీకెలా తెల్సింది?" అన్నాడు.

"ఎవురో పేడకొచ్చినోళ్లు సెప్పినారు. లగెత్తుకొచ్చేసినాను. అమ్మ యింట్లో లేదు. బల్రామయ్యగోరిని మడి కలుపు తీయడానికెళ్ళింది. చేసిపెట్టిన అన్నం కుండలో వుంది. రాయ్యా. అన్నం తిని యింట్లోనే పడుకుందువు గానీ...."

"ఒద్దురా దొర్సామీ! నేను తిన్నానురా! పిన్నొదిలిపెట్టి మూడునెల్లపాటు ముక్కు

దాకా మెక్కినా(్రా! నాకోసం నువ్వేం దుకురా ఒచ్చింది? ఒద్దు. వెళ్ళిపోరా దొర్సామీ! నే(్రానూ. రానంటే రాను. ఇక్కడే పడుంటాను....'' చెంపలపైకి జారుతున్న కన్నీరు కొడుక్కి కనిపించ కుండా ముఖం అవతలికి త్రిప్పుకుంటూ అన్నాడు వెంకటేసు.

అయిదునిమిషాలవరకూ తండ్రీ కొడుకులిద్దరూ ఒకరితో ఒకరు మాట్లా డుకోలేదు. ఒక చిన్న గుడిసె. అందులో తల్లి. ఆమె చేసిపెట్టే తిండి. అందుకోసం ఆమె చేసే కూలీ నాలీ....ఈ విషయాలు తప్పా మరేమీ తెలియని పసివాడు తల వంచుకుని నేలపైన ఏవో పిచ్చిగీతలు గీస్తున్నాడు.

తటాలున లేచి కూర్చున్నాడు వెంక టేసు.

బుగ్గలు పుణుకుతూ ''ఎళ్ళిపోరా నాన్నా! నేను గూడెంలోకి రాలే(్రా! నీకు తెలీదు. నువ్వెళ్ళిపోమ్మా! నా బుజ్జివి గదూ....'' అన్నాడు.

''ఊఁహూ'' అడ్డంగా తలాడించాడు కుర్రవాడు. ''ఇక్కడుంటే నీకెవు రొండి పెడతారు? అమ్మ యింట్లో లేదుగా! నీ పాటుకు నువు తిని పడుకుంటే పోలా! రాయ్యా. ఎల్లిపోదాం'' గట్టిగా చెయ్యి పట్టుకుని తండ్రిని లేవదియ్య జూస్తున్నాడు దొరసామి.

తండ్రిగా తన పెద్దరికం నిల్పుకోలేని వెంకటేసు కళ్ళకు ఆ క్షణాన ఆ పదేళ్ళ కుర్రవాడు తనకంటే పెద్దవాడుగా కని పించాడు. తన తండ్రి బ్రతికుంటే తన నిలాగే పిలిచేవాడేమో! తప్పుచేసిన బిడ్డను మన్నించడం తండ్రికి మామూలే! పశ్చా త్తాప పడిన కొడుకు తండ్రి పిలవగానే లేచి వెంబడించడంగూడా రివాజే! ఇక్క డందుకు విరుద్ధంగా జరిగినట్టుగా లేదు వెంకటేసుకు—

జనమంతా పనిపాటలకు వెళ్ళిపోయా రేమో, గూడెంలో ఏమంత సందడిగా లేదు. గొళ్ళానికి చిటుకుతో కలిపి కట్టి పెట్టిన త్రాటిని విప్పేశాడు దొరసామి. వెంకటేసును లోపలికి తీసుకెళ్ళాడు. కంచం తెచ్చిపెట్టి కుండలోవున్న అన్న మంతా అందులోకి కుమ్మరించేశాడు. పిడతలోవున్న కూర నందులోకి వంచే శాడు. నత్తు గళాసులో నీళ్ళు తెచ్చి పెట్టాడు.

''తినయ్యా! ఆకిలిగా వుంటేగానీ నువ్వలా పడుకోవని నాకు తెల్సుగా! అమ్మొస్తే నేను చెబుతాన్లే....''

కొడుక్కి తా నన్నం పెట్టవలసింది పోయి వాడు తనకింత అన్నం పెడు తున్నాడు బోరుబోరున ఏడవాలనిపించింది వెంకటేసుకు.

వెంకటేసు అంతరంగానికిన్నీ, బాహ్యప్రపంచంలో వాతావరణానికిన్నీ ఏదో దగ్గరి సంబంధం వున్నట్టుగా రివ్వు రివ్వున గాలి వీచసాగింది. అతడి కడు పులో ఆకలి చల్లారేసరికి జల్లుజల్లుమంటూ

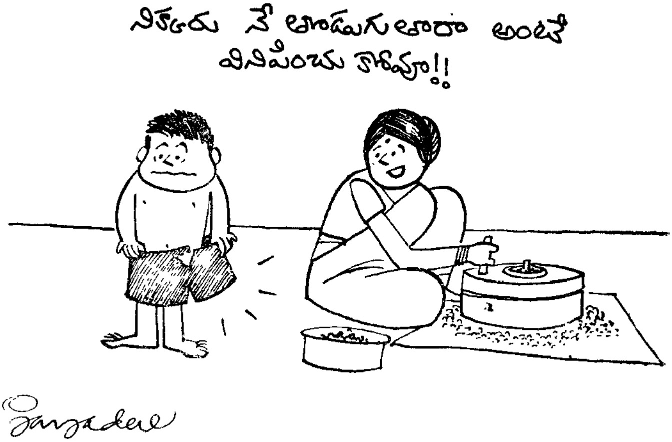

ఉబ్బచినుకులుగూడా రాలసాగాయి. వెంక టేసు వెలుపలికి చూచాడు. మబ్బులు దట్టంగా ముసరుకుంటున్నాయి. వానబలం కావచ్చు. కూలీకి వెళ్ళిన జనం తిరిగి వచ్చేస్తారేమో! రంగి కంట పడకుండా తానొక బల్లిగా మారిపోయి గోడ కంటుక పోయినా బాగుండి పోవును....

"వానొస్తోంది. అమ్మ తడిసి పోతుం దేమో! గూడ తీసికెళ్తానయ్యా........" తాటాకు గూడ తలపైన బోర్లించుకుని విడిచిపెట్టిన బాణంలా వానలోకి దౌడు తీశాడు దొరసామి.

వచ్చేస్తుంది. రంగి వచ్చేస్తుంది. వెంకటేసు పాదాలు గుమ్మంలో నిలవ లేదు. తలుపు ఓరవాకిలిగా వేసుకుని అతడు గుడిసె వెనకవైపుకు వెళ్ళి చూరు క్రింద నిల్చున్నాడు.

పది... పదిహేను నిమిషాల తర్వాత [illegible] తల్లీకొడుకులు తిరిగి వస్తున్న అలికిడి వినిపించింది.

"సమయానికి గూడ తెచ్చావుగానీ లేకుంటే తడిసి ముద్దయిపోయి వుండే దాన్ని. అప్పటికీ సగం తడిసిపోయాను. పొయిసెగన కూచుంటే ఆరిపోతుందిలే. పొయిలో నిప్పుందేమో సూడరా దొర్సామీ!"

"నిప్పున్నట్టులేదు. ఆరిపోయింది..."

"పోతేపోయిందిలే. కాసేపటికదే ఆరి పోతుంది. ఎలాగో తెల్లారిపూటే యింత వండిపడేశాను గనుక సరిపోయింది. లేకుంటే వానకూ దానికీ పొయిమండక అఘోరించేదాన్ని...."

దొరసామి కిక్కురుమనడంలేదు.

"కిర్సనాయిలు గూడా నిండుకున్న ట్టుంది. వెల్తురుండగానే తలా కొంచెం తినేస్తే పోలా. కంచాలు పెట్టరా దొర్సామీ...."

"అన్నం నేను తిన్నానమ్మా! నీకే

లేంది....''

''ఏమిట్రా! నువ్వు తిన్నావా!'' కుండలు కదలిన చప్పుడు. ''అంతన్నం నువ్వేలా తిన్నావురా దొర్సామీ! కూర కూడా లేదే!''

పట్టుబడిన నేరస్తుడిలా చిక్కి బిక్కిరిస్తున్నట్టున్నాడు దొరసామి. ఐనా వాడు తండ్రి గౌరవానికింకా పెట్టని కోటలా నిలబడాలనే చూస్తున్నాడు.

''నిజెం. నేనే తినేశానమ్మా!''

''ఊఁ హూ!'' తల పంకిస్తూ వుంటుంది రంగి. ఆమె కర్థమయ్యే వుంటుంది. తనకు పెళ్ళయి యిది పన్నెండోయేడు. ఈ పది పన్నెండేళ్ళలో పట్టుగా యింటిపట్టున వుండి తాను కాలాన్ని కష్టాన్ని కుటుంబం కోసం వెచ్చించింది లేదు. ఆదినుంచీ తాను అల్లా టప్పాగా తిరగడానికే అలవాటు పడ్డాడు. చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయి తిరిగి యింటికి వచ్చినప్పుడల్లా యిలా చాటుగా యింట్లో దూరి కుండ ఖాళీచేసెయ్యడం యిక్కడ పాత కథే!

తల్లి ఎదట పడడానికి మనసు చెల్లక తండ్రి బయటుండి పోతున్నాడని దొరసామికి తెలుసు. ఆ సంగతి తల్లికి తెలుసనని గూడా తెలుసు. ఈ పొందని, పొసగని పరిస్థితి సర్దుబాటు కావాలంటే కొంతసేపు తానెక్కడైనా వుండి రావాలని కూడా తెలుసు....

''అమ్మా! నేను భజనకూటానికి పోతున్నా....''

చూరుక్రింద నిల్చున్న వెంకటేసు హైకోర్టుకు అప్పీలుచేసి తీర్పుకోసం ఎదురుచూస్తున్న జీవిత ఖైదీలా దిగాలు పడిపోయాడు. ఇప్పుడిక ఏక్షణాన్నయినా రంగి తనపైన విరుచుకపడవచ్చు....

ప్రతిక్షణమూ ఒకయుగంలా గడవడమంటే ఏమిటో యిప్పుడు వెంకటేసుకు తెలిసివస్తోంది.

ఆకాశాన కారుమబ్బులాడుతుండడం వల్ల గూడెం గాడాంధకారంలో మునిగిపోవడానికెంతోసేపు పట్టలేదు. పోటెత్తిన సముద్రంలో అలలహోరులా గాలి జోరు హెచ్చింది. మద్దెలలు మ్రోగినట్టుగా దూరంగా ఎక్కడో వానసవ్వడి.

తాను వానలో తడిసిపోతున్నట్టు తెలిస్తే రంగికి ప్రాణం నిలవదు ఆ వాన కాస్తా గూడెంలోకి రాగూడదూ!

ఆన్‌చేసి పెట్టిన రేడియో కరెంటు రాగానే గొంతు విప్పుకున్నట్టుగా వుండి వుండి ఎప్పుడో ఒకక్షణాన గుడిసెలోనుంచీ మాటలు వెలువడ్డాయి.

''తినేందుకులేని పట్టింపు యింట్లో వుండటాని కొచ్చిందేమో! మరేం పరవాలేదు. లోపలికి రావచ్చు చేసిన నిరవాకానికి తోడుగా ఈ బింకం ఒకటా! బొట్టూ, కాటికాపెట్టి లోపలికి పిలవాల్సిన అక్కర యిక్కడెవురికీ లేదు....''

ఇంతకు మించిన తియ్యటిస్వాగతం

యువ

వెంక చేసుకక్కర్లేకపోయింది.

"చూడు రంగీ! నాకు బుద్ధొచ్చింది. కట్టుకున్న భార్య. కన్నకొడుకు తప్పితే లోకంలో మనిషికయ్యేవా ళ్ళెవరూ లేరని తెలిసొచ్చింది వగా తగా లేని మగవాణ్ణి కట్టుకుని నువ్వేమనుభవించావు? కట్టుకున్న చీర వానకు తడిసిపోతే విప్పిపెట్ట డానికి నీకు మారుచీర లేకపోయింది నా ప్రయోజకత్వం తగలడినట్టే వుంది. నే నన్నీ పనికిమాలిన పనులే చేశాను. తల తిరిగినప్పటికీ కవళం నోటిదగ్గరికి రాక పోతుందా చెప్పు మాటాడవా రంగీ."

తాళం బిగించినట్టుగా రంగి పెదవులు విడివడడంలేదు.

"నేను చేసిన పనికి నువ్వు నన్నెలాగైనా తిట్టొచ్చు తిట్టు రంగీ! బంగారం లాంటి నిన్ను. ముత్యంలాంటి బిడ్డను వదిలిపెట్టి మూడు నెలలుగా నా కడుపే కైలాసమనుకున్నాను ఆ భోగం శాశ్వతం కాదని తెలిశాక గానీ నా కళ్ళకు గప్పిన పొర తొలగలేదు. చెబుతున్నానుగా! ఇక మీద ఎప్పుడు మిమ్మల్ని వదిలిపెట్టి వెళ్ళను నీపైన ఒట్టు కావలిస్తే నీ పాదాలు పట్టుకుని చెబుతాను"

"ఛాఛా దూరంగా వుండు మగాడివై వుండి ఆడదాని పాదాలు పట్టుకుంటావా! బావుందిలే వరస"

రంగి పొరుగింటికి వెళ్ళి బుడ్డీదీపం విందుకూ కిరసనాయిలు పోయించు కొచ్చింది. పొయి ముట్టించి అన్నం వండింది కొడుకును కేకేసుకొచ్చి అన్నం పెట్టింది గోనెసంచిలో కాళ్ళు దూర్చుకుని కుర్రవాడు నిద్రాదేవత ఒడిలోకి జారిపోయాడు

"నువ్వన్నం తినలేదా రంగీ?" మళ్ళీ వెంకటేసే పలకరించాడు

"లేకుంటే లేనిపాడు ఇంట్లో వున్నావుగా! కలిసే తిందాం లే. కూచో"

"సత్తెం చెబుతున్నాను రంగీ! నే నింక యిల్లు ఒదిలిపెట్టేది లేదు ఆడపనీ, మగపనీ రెండూ నువ్వే చేసుకుంటూ యింతకాలం సంసారం ఎలనీదుకొచ్చావు ఇకపైన అలా జరక్కూడదు"

అన్నం వడ్డిస్తూవున్న రంగి అలాగే భర్తఎదుట కూర్చుని అర్థం కానట్టు సూటిగా ప్రశ్నించింది

"ఎంటయ్యా నువు చెప్పేది?"

"అదే. నువ్వెందుకు కూలీకెళ్ళాలి? ఆ పనేదో నేను చెయ్యలేనా? భేషుగా చెయ్యగలను. నువ్వు చూస్తూండు. రోజుకు రెండో మూడో తెచ్చి నీ చేతిలో పడేయకపోను"

"ఆనందమైపోయింది గానీ వూర్కో మామా! నీకులు చెప్పొచ్చాడమ్మా యింత కాలానికి మగ మారాజు! కాకపోతే నువ్వు కూలీకెళ్తావా? అదిగాదు నువ్వా మామా ఒకరికింద చాకిరీపన్లు చేసేది? పంచాయితీ బోరుడ్డు నెంబరువై వుండి ఆమాట చెప్ప

దానికి నీకు నోరెలా వచ్చింది? చాల్లే ఊరుకో! ఎవరైనా నవ్విపోయేరు ."

రాజులకాలం పోయింది. ప్రజలకాలం వచ్చింది. అందువల్ల ఈనాడు ప్రజలే రాజులు. ఆలెక్కన రంగి ఒకరాణి గాక పోదు. ఒక మహారాణిలో కనిపించవలసిన ఔద్ధత్యమున్నూ ఆత్మాభిమానమున్నూ యిప్పుడు రంగిముఖంలోనే కానవస్తున్నాయి

తల దిమ్మదిరిగి పోయినట్టుగా, తెల్లబోయి కూర్చున్న వెంకటేసును మళ్ళీ ఆవిడే స్తబ్ధతలోనుంచి లేపవలసి వచ్చింది

"పిచ్చి పిచ్చిగా మాట్లాడకుండా నువ్వన్నం తిను మామా! నేనున్నాను నా రెక్కల కష్టముంది నీకెందుకు? వేళకింత తిను నీపాటుకు నువ్వుండు. నీ సంపాదన నాకక్కర్లేదు పంచాయితీ బోడుద్దు నెంబరు పెళ్ళాన్నన్న కితాబొక్కటే చాలు నాకు!"